

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

ГОД. LXII

СКОПЈЕ, 4-6 2015

СОДРЖИНА

ПОВОДИ

- Симона Груевска-Маџоска, Елка Јачева-Улчар*
70 ГОДИНИ МАКЕДОНСКИ ПРАВОПИС (1945 – 2015) 5
- Елка Јачева-Улчар*
ТРАЈКО СТАМАТОСКИ КАКО ОНОМАСТИЧАР
(по повод неговиот 90. роденден) 11

ЈАЗИК

- Бобан Караџејовски*
ЕДЕН ВИД КОНГРУЕНЦИЈА КАЈ ОБЈЕКТНИТЕ
ИМЕНСКИ СИНТАГМИ 15
- Бојан Пејчевски*
СПОДЕЛЕНОТО ЗНАЕЊЕ И НЕИНТЕГРИРАНИТЕ
КОНСТРУКЦИИ ВО ПОЧЕТНА ПОЗИЦИЈА 25
- Весна Миовска*
КОН ПРЕЗИМИЊАТА НА -ЕНКО 33
- Васил Дрвошанов*
ЗНАЧЕЊЕТО НА ЗБОРОТ АЛА ВО ЕДЕН ПРЕВОД 39
- Марина Новакоска*
ПЕРФЕКТОТ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 43
- Мајдалена Симионска*
ПРИЛОШКИТЕ ОПРЕДЕЛБИ ЗА НАЧИН ВО
АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 55

<i>Ирина Бабамова</i> ИНДИКАТИВ VS СУБЈУНКТИВ ВО РЕСТРИКТИВНИТЕ РЕЛАТИВНИ РЕЧЕНИЦИ (француско-македонски паралели).....	67
--	----

<i>Лидија Танушевска</i> ТРАНСКРИПЦИЈАТА НА ПОЛСКИТЕ ИМИЊА КАКО ФУНКЦИОНАЛНО ПОМАГАЛО	79
---	----

ЛИТЕРАТУРА

<i>Добрила Миловска</i> ПРОБЛЕМОТ СО ПАНОНСКИТЕ ЛЕГЕНДИ И СО НИВНИОТ АВТОР	91
--	----

<i>Крисџина Николовска</i> ПОДВИГОТ НА СОФИЈА (кон <i>Една мийџојоеџика</i> од Софија Тренчовска)	99
---	----

<i>Искра Тасевска Хаџи-Бошкова</i> АВТОБИОГРАФИЈАТА НА ГРИГОР ПРЛИЧЕВ КАКО ЖАНРОВСКА ПАРАДИГМА ВО МАКЕДОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА ОД XIX ВЕК	111
---	-----

<i>Трајче Сџамески</i> ОРАЛНА ИСТОРИЈА И КОЛЕКТИВНА МЕМОРИЈА (ТЕМНИ КАЖУВАЊА НА КИРИЛ ЌАМИЛОВ И НЕВЕСТАТА НА ЗМЕЈОТ НА ВЛАДА УРОШЕВИЌ).....	127
--	-----

НАСТАВА

<i>Гордана Алексова</i> ЗНАЧЕЊЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ ЗА РАЗВОЈНИТЕ ФАЗИ НА НАСТАВНАТА ЕДИНИЦА	133
---	-----

<i>Анжела Николоска</i> ЗА САМООЦЕНУВАЊЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ: МОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИЦИ	141
--	-----

<i>Тамара Кујева</i> ЈАЗИКОТ И ПОРАКАТА – ОСНОВИ НА НАСТАВАТА	151
--	-----

<i>Александра Тасевска</i> РАЗОТКРИВАЊЕ НА „ЕСТЕТСКОТО“ ВО ДРАМАТА <i>ЦРНИЛА</i> ВО НАСТАВАТА ПО ЛИТЕРАТУРА	161
--	-----

ЈАЗИЧЕН ПОТСЕТНИК

Анеџа Дучевска

ЗОШТО СЕ НЕПРАВИЛНИ

МИРИЗЛИВО,БИЛО КОЈ, ТАКА ДА?

175

ПРИКАЗИ

Лилјана Макаријоска

КОН ПОСЛЕДНИОТ ТОМ ОД КАПИТАЛНИОТ

ЛЕКСИКОГРАФСКИ ТРУД

(„Толковен речник на македонскиот јазик“, том VI (Т–Ш),

Институт за македонски јазик

„Крсте Мисирков“ – Скопје 2014) 181

Катица Трајкова

Лилјана Макаријоска, ЛЕКСИКАТА НА МАКЕДОНСКАТА

ТРАДИЦИОНАЛНА КУЛТУРА..... 187

Лилјана Макаријоска

ПРОСТОРИТЕ НА ТЕКСТОТ

(ПО ВРВИЦИТЕ НА КРИТИКАТА И

НА АКАДЕМСКОТО ПИШУВАЊЕ),

(автор: Звонко Танески, Македоника литера, Скопје 2015) 191

Лидија Кайушевска-Дракулевска

ПРИНЦЕЗА СО ДВАЕСЕТ И ДВЕ ЛИЦА

(Искра Донева, *Јас, принцеза од бајки*, Скопје, 2014) 195

IN MEMORIAM

Елка Јачева-Улчар, Сџанислава-Сџаша Тофоска

УБАВКА ГАЈДОВА (20.7.1965 - 6.12.2014) 199

Бобан Карапејовски

ЕДЕН ВИД КОНГРУЕНЦИЈА КАЈ ОБЈЕКТНИТЕ ИМЕНСКИ СИНТАГМИ

Конгруенцијата, како субординациска¹ врска, преставува приспособување на два или повеќе елементи меѓу себе според некоја категорија (род, број, лице, падеж, итн.). Примерите што може да се подведат под единственото име „согласување во рамките на именските синтагми во функција на објект“ ја подразбираат (и нужно ја бараат) дополнителната определба „во функција на објект“, бидејќи се појавуваат само во таа синтаксичка функција. Всушност, се работи за согласувањето меѓу прономиналната клитика², од една страна, и именска синтагма што во својата структура содржи повеќе од еден елемент, т. е. таа претставува логичка конјункција³, со претставник во сврзникот „и“, од друга. Овие примери, по својата природа, се карактеристични за македонскиот стандард (и за целокупниот западен дијалектен ареал), бидејќи се тесно врзани со појавата на удвојувањето на објектот. Во другите словенски јазици нема да се појави овој конгруенциски проблем, бидејќи на синтагмата во функција на објект не ѝ претходи прономинална клитика.

Предмет на нашиот интерес е согласувањето (најчесто по број, но и, условно, по род) на прономиналната клитика во однос на другите елементи што ја сочинуваат синтагмата во функција на директен или на индиректен објект

Соодветен претставник на ваквите примери е реченицата:

(1) *Ги вигов Пеџар и Марија.*

Примерот (1), односно именската група *Пеџар и Марија* има синтаксички модел на конјункција⁴ и претставува сложена именска син-

¹ Клитиката го маркира определениот објект, од неа дознаваме што е објект и со тоа се покажува послаба или поцврста врска на конјункцијата. Кај множествата составени од повеќе компоненти, врската на конјункцијата може да биде ослабена (последователност), или едната компонента од сложената синтагма е поважна... (Петроска 2008, 129).

² Конјункцијата, во логичка смисла, имајќи го предвид нејзиното прво значење, претставува „исказен оператор – сврзник (во принцип бинарен) кој делува на два или повеќе искази и образува сложен исказ. Во обичниот, говорниот јазик се изразува со сврзникот ‘и’, но за разлика од него, логичкото ‘и’ не ги поврзува исказите по смисла, туку само по нивната вистинитосна вредност“ (Панзова 2005, 143).

³ Конјункцијата спојува две или повеќе пропозиции (Chapman 2003, 48–49).

⁴ Конјункцијата спојува две или повеќе пропозиции (Chapman 2003, 48–49).

тагма. Елементите претставени преку именската синтагма се живи суштества и се работи за множество чии индивидуални членови имаат точно определени референти во стварноста. Множеството е хетерогено и е во функција на објект (сп. Петроска 2008, 124–125). Конјункцијата создава сложена пропозиција ($p \wedge q$), која е вистинита ако и само ако и двете p и q се вистинити (Matthews 2005, 68–69), а тоа може да се претстави со две именски синтагми поврзани со *и*...

p (вистинито е дека ‘го видов Петар’)

q (вистинито е дека ‘ја видов Марија’)

(Панзова 2005, 143; Lyons 1995, 162; Петроска 2008, 125–26; сп. и Lyons 1977, 594).

Во својата основа, кај овој пример (1) не се појавуваат никакви проблеми, бидејќи *Пејџар* и *Марија* претставуваат сложена именска синтагма во функција на директен објект, односно конјункција на единство (поврзувањето на елементите на множеството *Пејџар* и *Марија* е според тоа што дејството изразено со прирокот, односно предикацијата во реченицата, директно преминува на нив, во еднаков обем и во еднаков квалитет). Следствено, прономиналната клитика, која е, практично, прецедент на објектот (односно ја воведува пропозициската содржина/семантиката, искажана, главно, со синтагмата *Пејџар* и *Марија*), се појавува во множинска форма.

Да се обидеме да ги варираме примерите, по однос на вметнувањето модификатор (придавка што ќе направи квалитативно изделување на елементите) што ќе се однесува и на двата елемента и што ќе го модификува само едниот елемент:

(1а) *Ги видов убавиите Пејџар и Марија*

(1б) *?Ги видов убавиоџ Пејџар и Марија.*

(1в) *Го видов убавиоџ Пејџар и Марија.*

Примерот (1б) е помалку прифатливо, а се форсира решението (1в). Во овие случаи од согласувањето по смисла (има два елемента, ерго – формата треба да биде множинска) се пристапува кон согласување по блискост: појавувањето на модификаторот, кој, пак, се однесува само на првиот член, – оној што е поблиску до предикатот, односно до прецедентот во вид на прономинална клитика – придонесува да се појави еднинско согласување меѓу заменскиот и именскиот (во случајов!) дел на објектот. Дури модификаторот и да се однесува само на вториот елемент, со тоа што го оддалечува него од клитиката (и од предикатот), повторно конгруенцијата ќе биде еднинска (на пр.: *Го видов Пејџар* и *убавиџа Марија*).

(2) *Ги куйив блузџаџа и џалџоџо.*

(2а) *?Ги куйив зеленаџа блуза и џалџоџо.*

(2б) *Ја куйив зеленаџа блуза и џалџоџо.*

(2в) *Ја кујив зелената блуза, (ја; дури) и ѝалтио.*

Наспрема примерот (1) се налага паралела во примерот (2), кој ја има истата синтаксичка структура, но елементите на сложената објектна именска синтагма не се сопствени/лични имиња, кои, ех definitione, имаат единствен референт во стварноста, односно не се работи за елементи ономазиолошки определени, туку за апелативи. Поради тоа не е можен примерот: *Ги кујив зелениите блуза и ѝалтио.* Примерите со единска конгенција, под влијание на модификаторот, се пофреквентни, иако сите опции се допуштени, во смисла на избор во однос на прагматските фактори.

Примерот (2в), иако на границата на прифатливоста од страна на стандардот, но конструкција што може да се слушне во разговорниот јазик, под силно влијание на јазичната економија (мислиме на случајот на конјункција воведена со „и“; другите варијации на примерот, со „па“, „дури“ се сосема прифатливи), ја реактуализираат тезата дека причините треба да се бараат, пред сè, во формалната блискост, а потоа да се пребарува во прагматскиот резервоар со можни решенија (фокусирање, јазична економија, итн.). Овој пример се специфичен по немаркираноста на вториот елемент по определеност.

Конечно, преку примерот (2в) може да ја поставиме тезата дека во голем број случаи што содржат ваков тип ослабена конјункција (како што е последователноста на пример), примерите се доближуваат и до воспоставување дисјунктивна врска:

(2г) *Го кујив и зеленојто ѝалтио и блуза.*

Или во формата каде што улога игра тематско-ремаатската структура на реченицата:

(2д) *Го кујив зеленојто ѝалтио(, а) и една блуза.*

Како што ќе покаже примерот (3),

(3) *Му го скрише носот и два заб⁵.*

важна улога во единското, односно множинското усогласување на објектната синтагма има и позитивната маркираност по определеност. Се чини дека својството /+определен/ на првиот член на именската синтагма придонесува тој да застане повисоко во нивото на хиерархизацијата и да го поведе конгруирањето по род и по број според себеси⁶. Во примерот (3) се крие и основното правило за удвојување на предметот во македонскиот јазик, а тоа е дека се удвојува во случите

⁵ <http://www.telegraf.mk/aktuelno/229884-tepacka-vo-tetovo-mu-go-skrshile-nosot-i-dva-zaba>

⁶ За некои принципи на хиерархиско поставување на членовите на низата, види повеќе кај Corbett 1983.

кога синтагмата е определена. Во конкретниов случај, мошне логично, „два заба“ денотираат и квантификуваат, а „носот“ (т. е. именката позитивно маркирана по определеност) поблиску определува дека се работи за релацијата поседувач – поседувано (посесор – посесум), односно дека е „неговиот нос“ (дополнително што тој е еден и единствен, за разлика од забите).

(4) *Гледав во часовнико̄и за да го збунам ӣро̄ӣвнико̄и и судӣӣе!*⁷

(4а) *Гледав во часовнико̄и за да ги збунам ӣро̄ӣвнико̄и и судӣӣе!*

Наспрема согласувањето по блискост, односно фокусирањето на првиот елемент во примерот (4), согласувањето по смисла ја форсира варијантата (4а). За разлика од спорните ситуации со модификатор што се однесува само на едниот елемент на множеството (и на тој начин го издвојува), тука решението се гледа во маркирањето на едниот елемент на множеството како поважен (Петроска 2008, 129). Веројатно тука се појавува и паузата како синтаксичко средство, па примерите (иако врзани со и) може да се одвојат со запирка:

(4б) *Гледав во часовнико̄и за да го збунам ӣро̄ӣвнико̄и, и судӣӣе!*

Но, дали се работи за истата појава, ако овој пример го варираме на следниов начин:

(4в) *Гледав во часовнико̄и за да го збунам ло̄ӣшот ӣро̄ӣвник и судӣӣе!*

(4г) *?Гледав во часовнико̄и за да ги збунам ло̄ӣшот ӣро̄ӣвник и судӣӣе!*

(4д) *Гледав во часовнико̄и за да го збунам ӣро̄ӣвнико̄и и ло̄ӣшот судӣӣе!*

(4ф) *Гледав во часовнико̄и за да ги збунам ӣро̄ӣвнико̄и и ло̄ӣшот судӣӣе!*

(4е) *Гледав во часовнико̄и за да ги збунам ло̄ӣшот судӣӣе и ӣро̄ӣвнико̄и!*

(4ж) *Гледав во часовнико̄и за да го збунам ло̄ӣшот ӣро̄ӣвник и судӣја̄ӣа!*

Во сите примери во кои се појавува модификатор (ло̄ӣшот/ло̄ӣшот), прономиналната клитика тежнее да воспостави согласување токму со него [(4в), (4е)], односно со именката што е поблиску до клитиката/предикатот позитивно маркирана по определеност (4д). Во примерите со модификатор има тенденција да се раздели сложената именска синтагма на две одделни, кои се маркираат како два одделни директни објекти, а не еден сложен објект [Гледав во часовнико̄и за

⁷ <http://sportmedia.mk/ferguson-prizna-gledav-vo-chasovnikot-za-da-go-zbunam-protivnikot-i-sudiite/>

да зо збунам *iproivnikovii* и (да зи збунам) *loshiiie sudii*]). Јазичната економија претполага да се избегне повторувањето и само да се додаде информацијата што е нова⁸. Клитиката покажува дека објектот е определен, а како таков во линеаризацијата се наоѓа на прво место и затоа синтаксички влијае клитиката да се усогласи со првиот елемент од сложениот објект. Во таа смисла, линеаризацијата и блискоста се факторите што влијаат врз единската конгруенција. Поврзаноста на формалниот експонент на определеноста со конгруенцијата уште подобро се гледа во примерот (1), каде што уникалната референција, односно ономазиолошката определеност (кај личните имиња, сп. Минова-Ѓуркова 2000, 134), придонесува за нивна имплицитна определеност, односно отсуство на показател. Тоа е причината поради која примерот (1б) и е помалку прифатлив (или: на границата на прифатливоста?) во однос на другите.

Примерот (4г) е можен, особено ако се појави модификатор и пред вториот елемент (*Гледав во часовникот за да зи збунам лошиот *iproivnik* и наивниите судии*). Објектот претставен од сложена именска синтагма е хетерогено множество во конјунктивен однос и со тоа само се нагласува одделноста на двете подмножества во множеството (*iproivnikovii* и *sudiiie* во случајов), без истакнување само на едното множество. Така е и во (4ѓ).

Во (4ж) ослабнува конјунктивната врска и согласувањето се поведува според првото множество.

Сличен е случајот и со примерите (5) и (6):

(5) *На тој начин Солев, во темата на современоста зо бара секојдневниот живој и богајствито на малиите човечки радостии, насироти ишвароти на сирадањата.* (ЈорПред, 14)

(6) *Девојката во бело му зо иодаде ијајото и чашата, ја се изџуби зад шанкот без сенка од насмевка.* (ДС, 24)

Можноста за двојно согласување ни ја покажува и примерот (7):

(7) *Хан: Почесен сум шито ке зо водам *iproivruvanie* и соседската *poliika**⁹

(7а) *Хан: Почесен сум шито ке зи водам *iproivruvanie* и соседската *poliika**

(7б) *Хан: Почесен сум шито ке ја водам *sosedskata poliika* и *iproivruvanie**

(7в) *?Хан: Почесен сум шито ке зи водам *sosedskata poliika* и *iproivruvanie**

⁸ За некои принципи на хиерархиско поставување на членовите на низата, види повеќе кај Corbett 1983.

⁹ <http://sportmedia.mk/ferguson-prizna-gledav-vo-chasovnikot-za-da-go-zbunam-protivnikot-i-sudiite/>

- (7г) Хан: Почесїен сум шїю ќе ѓи водам соседскаїа љолийїка и ѓоломоїо љроширување
- (7д) Хан: Почесїен сум шїю ќе ѓи водам ѓоломоїо љроширување и соседскаїа љолийїка
- (7ѓ) Хан: Почесїен сум шїю ќе ѓо водам ѓоломоїо љроширување и љолийїкаїа
- (7е) Хан: Почесїен сум шїю ќе ѓи водам ѓоломоїо љроширување и љолийїкаїа

И покрај тоа што, во основа, може да се земе предвид дека во примерот (7) мотивацијата за единската конгруенција е прагматскиот фактор, односно што е во преден, а што е во заден план (сп. Петроска 2005, 131–134), сепак, со оглед на тоа што во овој случај се работи за титулар („комесар за проширување и за соседска политика“), множеството се доживува хомогено, односно членовите поврзани со операторот „и“ се сфаќаат колективно, како единство, а не дистрибутивно (кога е множеството нехомогено, тогаш тоа дозволува хиерархизација, истакнување на еден елемент).

- (8) Прифаќајќи ѓи и носејќи ѓи **демонскиої јарем и демонскоїо бreme, човекоїи ѓи љромашуба смислаїа и љредназначениеїо** на своеїо љприродно љосїоење (Нау, 11)

Повторувањето на модификаторот пред секој елемент на конјункцијата („демонскиої јарем“ и „демонскоїо бreme“) придонесува за согласување по смисла, односно множинско согласување. И покрај тоа што повторувањето треба дополнително да ги издели елементите, односно да ги претстави како одделни, во овој случај нагласувањето се врши во однос на квалитетот што го поседуваат „демонски“, а не во однос на хиерархизација на *јаремоїи* (заедно со предикатот, пропозицијата р) наспрема *бremeїо* (q). Врз употребата на глаголскиот прилог и начинот на воведувањето на дејството, а понатаму и изборот на клистиката (множинска вс. единска) влијае и тоа што не се работи за нова информација, т. е. прифаќањето и носењето се тема во реченицата. Примерот (8а) покажува дека дистрибутивното¹⁰ толкување (демонските јарем и бreme vis-à-vis демонскиот јарем и демонското бreme) придонесува и за единско конгруирање, кое ни се чини и поприфатливо и од аспект на информациската структура на реченицата (*демонскоїо* првиот пат се воведува, а вториот пат е речиси редундантно).

- (8а) Прифаќајќи ѓо и носејќи ѓо **демонскиої јарем и демонскоїо бreme, човекоїи ѓи љромашуба смислаїа и љредназначениеїо** на своеїо љприродно љосїоење.

¹⁰ Кликата ја воведува темата, познатото, а дополнувањето е ремата, новото. Ова, сепак, е предмет за одделна синтеза.

Да го погледнеме примерот (9):

(9) *Сџариоџи ѓо џоѓледна едниоџи, и друѓиоџи.*

Иако тука е употребен сврзникот *и*, може да се забележи дека семантички се работи за последователност на дејството. Во таа смисла се работи за ослабена којнункција, каде што значењето на *и* се доближува до *џа*.

(9а) *Сџариоџи ѓи џоѓледна едниоџи, џа друѓиоџи* (МЈ, 17).

Погледнувањето е реализирано на објект што претставува нехомогено множество (едниот и другиот): ‘стариот го погледна едниот, па го погледна другиот’ – ист тип предикација во два временски интервали и врз два различни објекти...

Паузата, воведена со записка пред „и“, посочува извесна последователност на дејствата. За разлика од овој пример, (9б) имплицира одвивање на дејството („погледувањето“) во истиот момент:

(9б) *Сџариоџи ѓи џоѓледна едниоџи и друѓиоџи.*

Примерот (10) во преден план го става достоинството, односно го нагласува во однос на престижот во случај да се изговори со пауза, односно усогласувањето се врши според близината, ако се изговори со еднаква интонација:

(10) *Ја исџолнував улоѓаџа на џоучувач шџо самаџа ми ја намеџна, но вниматељно, џо заобиколен џаџи укаѓуваџки џ на ѓрешикиџе, за да не ѓо џовредам доѓџоинѓџивоџо и џресџџиѓџоџи на учџџелоџи.* (ВК, 45)

Наспрема претходните примери, ситуацијата во (11), (12) и (13) е малку поинаква.

(11) *Тоџ заѓ себе ѓо/??ѓи имаше **народоџи** и **неѓовоџо** добро...*

(12) *Тоџ заѓ себе **ја/??ѓи** имаше **маџка си** и **неѓзинаџа** сила...*

(13) *Тоџ заѓ себе ѓо/??ѓи имаше **своџоџи друѓѓар** и **неѓовоџа** енерѓџија...*

Имено, примерите (11), (12) и (13) претпочитаат единска конгруенција од други причини: а) првиот елемент му припаѓа на субјектот; б) вториот елемент содржи анафорско упатување на првиот (‘тоџ заѓ себе го имаше народот и доброто на тоџ народ’) ¹¹.

¹¹ Дистрибутивното толкување подразбира употреба во смисла на дистрибутивната множина. Некои јазици имаат и посебни форми за дистрибутивна наспрема колективна множина. Дистрибутивноста, во оваа смисла, подразбира „множественост видови нешто, а не поединечности“ (Cruse 2006, 129).

Од друга стана, колективното толкување, т. е. колективната множина претпоставува „поголем број поединечни ентитети, кои се здружени заедно на некаков начин, на пример членовите на семејството во една куќа“ (ibid.).

(14) *Ja vide Marija i neјзиноѿо геѿе.*

(15) *Ги vide Марија и нејзиноѿо геѿе.*

Во овие два примери [(14 и (15)], иако има анафорско упатување на вториот кон првиот елемент, конгруенцијата може да биде множинска затоа што првиот елемент не му припаѓа на субјектот. Врз множинското конгруирање во овие случаи влијае и семантиката на предикатот.

Всушност, од сите примери се издвојуваат неколку случаи и заклучоци:

1. Оние што претполагаат множинско согласување според смислата, а се допушта едининското ако се сака да се доведе некој од елементите (односно, нужно првиот во низата) во преден план. Ваквата употреба е тесно поврзана со информациската структура на реченицата и повеќе важи во објектните синтагми отколку во субјектните, каде што може да се појави само во случаите на линеаризација во кои субјектот се наоѓа зад предикатот, односно не е во иницијална позиција [„Шишето и чашата стоеја на масата“, наспрема: „На масата стоеја шише и чаша“ // „На масата стоеше шише, (пауза) и чаша“]. Ваквите примери, каде што до израз, практично, доаѓа информациската структура на реченицата може да се увидат преку пр. (2в) и (2д);
2. Употребата на модификатор, позитивно маркиран по определеност (односно, најчесто со формален експонент во членската морфема) пред првиот елемент, што повлекува претпочитано едининско конгруирање поради блискоста. Тука улога играат линеаризацијата и јазичната економија [сп. ги објаснувањата во пр. (2), (4)]. Се работи за формални, синтаксички фактори, а не за семантички;
3. Употреба на сврзник што потсилува и искажува последователност на дејствата [сп. „па“ во пр. (2в), (9)]. Во таа насока се и примерите со ослабена конјункција со „и“, што водат кон значење „па“ [сп. (9) и, *mutatis mutandis*, (9a)] и, уште подалеку, до дисјункција [сп. (2r)].

Како посебно интересни може да се издвојат примерите (11), (12) и (13), кои покажуваат блокада за множинско конгруирање од референцијални причини (*sensu lato*).

Во таа смисла, можеме да заклучиме дека причините за едининското конгруирање се предизвикани од потребата на говорителот да внесе хиерархизација во исказот (нешто да стави во фокус, да го нагласи, да го доведе во прв план) во однос на нешто друго (на вториот елемент), односно од прагматски причини (в. Петроска 2008, 131) или, пак, од синтаксички (формални) причини – појавата на модификатор во членувана форма пред првиот елемент претпочита согласување по блискост.

Користена литература

Бојковска, Емилија. 2009. „Некои случаи на согласување меѓу подметот и природот при кумулација“. *XXXV научна конференција на XLI меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура (Охрид, 11–28. VIII 2008, линџвистџика)*, 101–104. Скопје: Универзитет „Свети Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура.

Бојковска, Емилија. 2005. „Согласување во именската синтагма во македонскиот и во германскиот јазик“. *XXXI научна конференција на XXXVII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура (Охрид, 16–18. VIII 2004, линџвистџика)*, 343–359. Скопје: Универзитет „Свети Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура

Минова-Ѓуркова, Лилјана. 2000. *Синџакса на македонскиот џангарден јазик*. Скопје: Магор.

Петроска, Елена. 2008. *Количесџивениџе катџеџории во македонскиот: од семанџџика кон форма*. Скопје: Македонска реч.

Петроска, Елена. 2009. „Конџуренџиската хиерарџија и колекџивните именџи во македонскиот јазик“. *XXXV научна конференција на XLI Меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура (Охрид, 11–28. VIII 2008, линџвистџика)*, 105–112. Скопје: Универзитет „Свети Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура.

Саздов, Симон. 2009. „За согласувањето по род и по број меѓу подметот и природот во македонскиот јазик“. *XXXV научна конференција на XLI Меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура (Охрид, 11–28. VIII 2008, линџвистџика)*, 113–119. Скопје: Универзитет „Свети Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура.

Тополињска, Зузана. 1974. *Грамаџџика на именскаџџа фраза во македонскиот лиџераџурен јазик*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.

Corbett, Greville G. 1983. *Hierarchies, Targets and Controllers: Agreement Patterns in Slavic*. London: Croom Helm.

Cruse, Alan. 2006. *A Glossary of Semantics and Pragmatics*. Edinburgh: Edinburgh University Press

Lyons, John. 1979. *Semantics*, 2. Cambridge: Cambridge University Press.

Извори

Георгиевска-Јаковлева, Лорета. 2008. „Димитар Солев – писател на секојдневието“ (предговор). *Крајќајќа ѿвесї на Моно Самоников*. Битола: НИД Микена. (=ЛорПред)

Костов, Владимир. 2008. *Свадбајќа на Мара*. НИД Микена. (=ВК)

Јовановски, Мето. 2008. *Будалејќинки*. НИД Микена. (=МЈ)

Наум, митрополит струмички. 2013. *Само едно е ѿѿребно (ѿоуки)*. Велјуса: Библиотека Воведение. (=НАУ11)

Солев, Димитар. 2008. *Крајќајќа ѿвесї на Моно Самоников*. НИД Микена. (=ДС)